

منطق قرآن در نظریه‌نگاران

پی‌ریزی اسلام بر پایه عقل و خرد ؛ و بنیان‌گذاری معارف و دستورات آن بر اساس فطرت ، و دعوت مکرر قرآن به تدبیر در آن ، و ترغیب و تشویق مردم به عقل و تفکر - که شرح در شماره ۴ سال اول گذشت - آن قدری که برای ماسلمانان لذت بخش است ، برای ییگانگان منصف به مراتب لذت بخش تر و جالب توجه تر می-باشند ، زیرا ما از روزی که چشم گشوده و با اسلام آشنا شده‌ایم ، قرآن را با این سبک خاص دیده‌ایم و روزمان جلوه و زیبایی این حقیقت را مانند هزاران حقایق دیگر ، که شب و روز با آن مواجه هستیم ، از نظر ما پوشیده است .

مهر درخشان با تمام زیبایی که دارد ، چون هر روز روی خود را به ما نشان می‌دهد در نظر ما چندان جلب توجه نمی‌کند ، ولی اگر بشری را فرض نمائیم ، که برای اولین بار چهره زیبایی آن را بنگرد چنان در مشاهده جمال دل‌آرای آن غوطه‌ور میشود که از تماشای آن نمی‌گردد .

یوسف صدیق تا در محیط کنعان و کنار برادران بود جمال ظاهر و باطن و زیبایی صورت و سیرت وی بنظر آنان يك امر عادی جاوده پیکرد ، اما همین جمال یوسف در نظر زنان مصری چنان سحرآمیز بود که از خود غفلت نموده و دست از ترنج‌نشناخته و دستهای خود را بریده و بی اختیار صدا زدند :

(ان هذا الاملك کریم) - این (جوان زیبا) بشر نیست ، این نیست مگر فرشته‌ای بزرگوار .

همچنین زمامدار دانای مصر در اولین برخورد و گفتگوی با یوسف ، چنان مجذوب سیمای ملکوتی و کمال نفسانی او گردید که او را گرامی داشته و بمقامی بزرگ منصوب نمود .

بهمین نسبت کسانی که تازه با اسلام روبرو میشوند ، بحقایق تازه ای دست می یابند که بآن بادیده تحسین و اعجاب می نگرند ، مخصوصاً اگر اهل تحقیق بوده ، و منصفانه اسلام را با سایر ادیان و قرآن کریم را با سایر کتب آسمانی ، مقایسه نمایند قطعاً بواقعیت آن بهتر پی برده و از مطالعه حقایق دلنشین آن فوق العاده لذت میبرند .

آری کسانی که در مسیحیت ، از دین خاطرات تلخی ، مانند محکمه تفتیش عقاید (انکیزیسیون) و ممنوع بودن اظهار نظر در عقائد دینی ، و سوزانیدن و خفه کردن ملیونها نفر ، بجرم اظهار نظر در اصول مذهبی پیاد دارند ، از برخورد با اسلام و مشاهده منطق آزادی فکر و خرد در آن تعجب خواهند کرد .

دانشمندانی که امر و زدر علوم مادی هر چیزی را تا نفهمند نمی پذیرند ، و در اعتقادات دینی مسیحی ، بایده مسئله تثلیث (خدا یان سه گانه) و اقانیم ثلاثه را ، نفهمیده و نسنجیده پذیرند ، و کلیسای هر چه چگونه اظهار نظر بآنها نمی دهد ؛ از مطالعه آیات توحیدی قرآن ، که مشتمل بر صدها برهان و استدلال بوده و پی در پی مردم را بتفکر و تعقل در جهان آفرینش خوانده است ، در شگفت شده و بی اختیار بحقیقت اسلام اعتراف می نمایند .

گفتاریکی از دانشمندان مسیحی

یکی از دانشمندان مسیحی پر وقصور آربری (۱) انگلیسی ، که قرآن کریم را به انگلیسی ترجمه نموده ، کتابی به انگلیسی نوشته ، بنام **وحی و عقل در اسلام** (۲) ، در این کتاب نظریه اسلام را ، که بعقل و خرد آزادی نظر داده توصیف و تحسین نموده ، و بقسمتی از آیات قرآن مجید استشهاد کرده است . (۳)

بی تناسب نیست ما قسمتی از این کتاب را که اعتراف یک دانشمند مسیحی است

(۱) A . J . Arberr .

(۲) Revelation and Reason in Islam .

(۳) متأسفانه این کتاب هم مانند سایر کتب مستشرقین ، از نقاط ضعف خالی

نبوده ؛ و در موقع مناسب باید مورد بحث و نظر واقع شود .

بگوشه‌ای از حقایق اسلام، ترجمه نموده، و در دسترس خوانندگان ارجمند قرار دهیم.

در صفحه ۱۲ این کتاب چنین میگوید:

پذیرفتن عقل بعنوان (یک دلیل) متحد با مذهب در هر صورت، از هم اکنون به عقب برمیگردد (و بدوران‌های پیشین میرسد) و اعلان مکرر آن در قرآن است: برای صاحبان خرد تحقیقاً در آفرینش آسمانها و زمین و اختلاف شب و روز هر آینه نشانه‌ها نیست (آل عمران ۱۸۷).

سپس مطالبی را بیان میکند، که خلاصه آنچه مربوط به بحث ما است این است:

بکتابخانه مدمسه فیه فی

علاوه بروحی خاص که مخصوص پیغمبران است، برای عموم مردم الهامی عمومی وجود دارد، که عقل آنها با مطاعه نظام کلی طبیعت، و سایر کلی تاریخ پی به خدا میبرد، و خداوند با این الهام، خود را بعموم مردم معرفی مینماید و در قرآن مکرر بیان گردیده است:

وازنشانه‌های (هستی) او است که شما را از خاک آفرید، سپس (دراثر ازدیاد نسل) بشری پراکنده شدید* و از نشانه‌های او این است، که برای شما از جنس خودتان همسرانی بیافرید که در بر آنان آراش داشته، و میان شما رأفت و مهربانی قرارداد، در این (آفرینش خاص شما) نشانه‌هایی است برای مردمی که فکر میکنند* و از نشانه‌های او آفرینش آسمانها و زمین، و اختلاف زبانها و رنگهای شماست، در این (امور حکیمانه) نشانه‌هایی است برای دانایان* و از نشانه‌هایش خواب شما است در شب، و جستجوی شما است از فضل او (در تحصیل معاش)، در این (موضوع نیز) نشانه‌هایی است برای گروهی که میشوند* و از نشانه‌هایش آن است که مینماید بشما برق (صاعقه) را از راه بیم (از عذاب) و (از روی امید) (به رحمت و نزول باران) و فرو میفرستد از آسمان آب را وزنده میگرداند با آن آب، زمین را بعد از مردنش، در حقیقت در این (امر نیز) نشانه‌هایی است، برای گروهی که بعقل می‌فهمند* و از نشانه‌هایش آنکه بر پامیاشد آسمان و زمین بفرمانش

آنگاه هنگامیکه شمارا بخواند از زمین خواندنی، شما (از خاک) بیرون میآید و سوره
روم ۱۹ - ۲۴

این اندازه (از نقل آیات) برای نظم کلی طبیعت (کافی است)
همچنین برای سیر عمومی تاریخ (آیاتی وجود دارد) :

آیاهدایت و رهبری نکرد ایشانرا ، سرگذشت طوائف بسیاری که آنها را
هلاک ساختیم ، و اینان در منازل و خانههای آنها راه میروند ، محققاً در آن
(تاریخ گذشتگان) نشانههایی است برای صاحبان خرد «طه ۱۲۸» .

نویسنده پس از اینکه آیات دیگری را مربوط به وحی خاص انبیاء بیان
نموده ، « در صفحه ۱۴ » چنین میگوید : تعلیمی در پی و واضح قرآن ، درد و نوع
و دورشته وحی و الهام (نیروی خداوند هما نظور که مشاهده شد در آفرینش، واراده
خداوند هما نظور که آشکار شد برای پیغمبرانش) باز کرد راه را برای بحث
عقلی درباره حقایق مذهبی ، خیلی پیش از اینکه نزاع و مجادله اهل کلام اوج
بگیرد .

کتابخانه مدرسه نبویه قرآنی

در حقیقت در مورد بعضی از موضوعات بحث شده ، بویژه در زمان خود
محمد (ص) مخصوصاً درباره عقیده معاد قرآن خودش ، تشریح و مقرر نموده روش
استدلال را (سپس بقتل آیات استدلالی معاد می پردازد) .

حالا بد نیست سخن او را درباره تورات و انجیل فعلی نیز بیان نمائیم ، تا
بامقایسه آنها با قرآن ، حقیقت را نیکوتر دریابیم .

در صفحه نهم همین کتاب میگوید : هیچیک از نویسندگان کتب عهد عتیق
درباره وجود خدا ، آنطور که گوئی آن مسئله است مشکل یا قابل بحث، گفتگو
نکرده اند زیرا روح ساهیها (۱) خدا را در الهام یافت ، و آنچه ما گفتیم درباره
عهد عتیق و از نظر بحث نکردن درباره خدا و نسبت به بعد جدید ، با کمی تفاوت
صادق است .

مایاری خداوند یکتا در فرصت مناسب درباره خداشناسی از نظر تورات و
انجیل و معمای لاینحل تثلیث و اقانیم ثلثه بحث و گفتگو خواهیم کرد .